

התחלקות השמות למיניהם

Author(s): יעקב בן שלמה זלוטניק

Source:

Lěšonenu: A Journal for the Study of the Hebrew Language and Cognate Subjects /
לשוננו: כתב-עת לחקר הלשון העברית והתחומים הסמוכים לה

Vol. No. pp. 127-135 (תשרי תר"ץ)

Published by: Academy of the Hebrew Language

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/24384232>

Accessed: 21-02-2020 20:05 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Academy of the Hebrew Language is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to
Lěšonenu: A Journal for the Study of the Hebrew Language and Cognate Subjects / והתחומים הסמוכים לה /
לשוננו: כתב-עת לחקר הלשון העברית.

JSTOR

<https://www.jstor.org>

התחלקות השמות למיניהם*

I

אחד מסודות הלשון המפליאים את המענין בהם הוא ענין התחלקות שמות הדומם והצומח למין זכר ולמין נקבה, לא רק בעברית, אלא גם בשאר הלשונות; הבית – ממין זכר בעברית, באיטלקית, להפך, ממין נקבה הוא; הכר – ממין נקבה הוא ברוסית (Эта подушка), אבל בצרפתית, להפך, ממין זכר הוא (Le coussin), וביותר משונה הוא דבר זה, שברוסית ובאשכנזית יש עוד מין שלישי, – מין אנדרוגינוס (средний род), ודוקא „האשה” איננה ממין נקבה באשכנזית, כי אם ממין אנדרוגינוס, דאס ווייב... והואיל והשמות שבהקטנה ממין אנדרוגינוס הם באשכנזית, לפיכך יהיו השמות של הנקבות בהקטנה לא ממין נקבה, כי אם ממין אנדרוגינוס, למשל: מאדכען, מוטערקען, פריילן ועוד. הוא הדבר גם בעברית; יש שמות רבים שאין להם כלל סיום לשון נקבה, – ובכל זאת ממין נקבה הם, אעפ שאין בהם רוח חיים, למשל: נפש, סכין, כד ועוד רבים. הענין הזה, אפוא, איננו מיוחד לעברית בלבד, ומשותף הוא לשאר הלשונות, לפיכך, אם ימצא הדרך לגלוי רז-עולם זה בעברית, אפשר יהיה לגשת אל גלוי הרז הזה גם בשאר הלשונות, – כל לשון ולשון לפי דרכה.

לאשרנו, נמצאות בעברית שְׁכוּבוֹת-לשון הרבה, הערוכות זו על גבי זו במשך של אלפי שנים בספרותנו העתיקה, – דבר שאינו מצוי כלל בשאר הלשונות; לפיכך, אם יחשפו כל השְׁכוּבוֹת האלה, אוי יגלו לנו המון נסתרות שמבראשית הלשון. החקירה הבאה תוכל, אפוא, להיות לעזר גם לחוקרי הלשונות, איך ראוי לגשת אל פתרון הענין הנעלם הזה. אין כל ספק בדבר, כי בראשית התהוות הלשון לא שמו הדוברים את לבם כלל וכלל למין זכר ולמין נקבה, ולפיכך בא השם „אשה” „עלמה” ודומיהן באשכנזית לא בלשון נקבה, כי אם בלשון אנדרוגינוס.

* הרצאה שהרציתי במסכת „ענג שבת” בחיפה בשבת „שלח”, שנת תרפ"ט.

II

בעברית יש נטיה מיוחדת לזכור ולזכב את כל שמות הדברים שאין בהם רוח חיים, למשל: שורק – שורקה; חק – חקה; נתיב – נתיבה; כת – כתה; קנקן – קנקנה; משען – משענה. כל השמות הכפולים האלה בודאי אינם בכדי, כמו שמדמים קצת מדקדקים. אין כל ספק, שלפנים כבר היה הפרש במשמעות המלות: „משען” – „משענה”, ואין לשון נקבה באה במקרה תמורת לשון זכר, הואיל והכתוב מזכירם יחד, למשל:

כי הנה ה' צבאות מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה.

(ישעיהו ג, א)

ובכן, אפוא, אין ה„משען” דומה ל„משענה”. לפעמים נקרא השם של לשון נקבה משרש אחד, למשל: מן „מלך” נקרא השם „מלכה”, אבל מן „עבד” נקרא השם „שפחה”, ולא „עבדה”⁽¹⁾ במשקל „מלכה”, ויש לנו אפוא בלשון זכר ובלשון נקבה שני שמות משרשים שונים לנושא אחד. למשל: עיר – קריה; שמש – חמה; ירח – לבנה; סכין – מאכלת; הר – גבעה. ואין אומרים, למשל, מן: עיר, שמש, – עירה, שמשה, אעפ שמצויים גם שמות מעין: אור – אורה; שושן – שושנה; אני – אניה; כת – כתה; ענן – עננה⁽²⁾ ועוד רבים כאלה. מעין זה יהיה הבנין הפעיל משרש „שתה”, לא משרש זה, כי אם משרש „שקה”, מפני תקון הלשון; כי לא היה נאה להשתמש ב„הפעיל” בשרש „שתה” למשמע: „השקיני נא מעט מים”... סבות מעין אלה הן שגרמו, כי יאמרו מן „עבד” לא „עבדה”, כי אם „שפחה”, ומן הר – גבעה ולא „הרה”, בודאי, שלא לערבב את השם הזה באשה „הרה”. עכשיו בשעה שכבר נשכחו משמעיו הרבה, קשה לנו לעמוד על סבות השנויים האלה.

III

מתחילה היה, בלי ספק, לכל דבר רק שם אחד של לשון זכר בלבד, ולפיכך היו מתארים אותו בשם התאר של לשון זכר, אבל באחרית הימים נתחדש לדברים האלה עוד שם אחד בסיום לשון נקבה, לפיכך היה כנוי

(1) בימינו החלו לאמר: „בחור – בחורה”, ולא „בחור – בתולה”, כמו שהיה נהוג לפנים. השם „בחורה” נמצא במדרש תנחומא הוצאת בוכר ע"פ כ"י אוקספורד (עין במבוא למדרש זה עמוד 136).

(2) יש שמדמים, כי „עננה” הוא שם הקבוץ – קבוצת עננים; אבל אין זה נכון כלל; מפני שבכלל מורה מספר יחיד על הקבוץ גם כן, למשל: ויהי לו שור וחמור צאן עבד ושפחה (ברא' ל"ב, ו).

העצם הזה בלשון זכר וגם בלשון נקבה, בשעה שלא הזכירו את השם, למשל: היא – (השמש); כי בשעה שהדובר אמר: „היא” פֶּן ביהוד לשם „חמה” ולא לשם „שמש”. ומפני ששני השמות האלה: שמש – חמה היו מצויים, והשם „חמה” היה מצוי יותר, לפיכך מכונה השם שמש על הרב במין נקבה, אבל באחרית הימים, בלשון המשנה, כמעט שנעזב לגמרי השם „שמש” ובלשון המשנה יש רק השם „חמה”.

באפן כזה נתהוו השמות המשותפים. ואם השם של לשון נקבה היה מצוי יותר, היו מכנים אותו על פי רב בלשון נקבה, ואם שני השמות שקולים היו, משתמשים בהם בערבוביה, וכל שם היה משפיע על השני – הכל כפי רגילות אותו הדובר, באיזה שם הוא רגיל יותר. למשל: תער – מוֹרָה, תער – השכירה, ומוֹרָה לא יעלה על ראשו. מי שאמר: „תער השכירה” – היה לא יעלה” היה רגיל יותר בשם „תער”; ומי שאמר „תער השכירה” – היה רגיל יותר בשם „מוֹרָה”. דבר זה פותח לנו פתח להבין נסתר הרבה בהתפתחות הלשון בעתים שונות. הַקְבַּעַת והַכּוּס, או הַאֲשִׁישָׁה והַכּוּס הם שני שמות לנושא אחד, ולפנים היה השם של לשון נקבה מצוי יותר, לפיכך השפיע על השם של לשון זכר, שאין לו סיום לשון נקבה, לכנותו בלשון נקבה, למשל: „כוס מלאה”; באחרית הימים, כשנשכח השם שבסיום לשון נקבה התחילו לאמור בדיוק: „כוס ראשון” ולא „כוס ראשונה”. אין ספק שלפנים היו השמות: כד – חבית כנויים לכלי אחד, כמה שנאמר בגמרא: „היינו כד היינו חבית” (ב”ק כ”ו). אבל השם „חבית” היה מצוי יותר, לפיכך היו רגילים לאמר על כד בלשון נקבה: „ותשבר כד על המבוע” (קהלת י”ב, ו). ככה, למשל, אומר הרגיל בורִגּוֹן: החתול אכלה את החמאה, ואיננו שם לבו לזה, שאין לשם „חתול” סיום לשון נקבה; כי בורִגּוֹן הוא לשון נקבה: ובשעה שהוא אומר „אכלה” הוא מכון לא לחתול, כי אם לשם די „קאץ”.

עוד ראוי לזכור, כי לפנים היו קימים דיאלקטים שונים, כמה שנאמר

בגמרא:

„באתרא דכדא לא קרו חבית,

דרובא קרו לה לכדא – כדא, ולחביתא – חביתא,

ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא, ולכדא חביתא”.

(ב”ק כ”ו:)

וכמו שבזמן מן הזמנים לא היה כמעט כל הבדל בין „כד” ובין „חבית”, כך, בודאי, לא היה שום הבדל גם בשאר השמות הכפולים. אותו הדבר בשמות שמינם אינו מתאים לצורתם, למשל, „חרב” היא תמיד בלשון נקבה. כי, בודאי,

היתה "החרב" לפנים נרדפת עם "חנית", כמו "כד" עם "חבית", ורק באחרית הימים קבלו הכלים האלה צורות מיוחדות השונות הרבה זו מזו. והואיל וה"חבית" גדולה מן ה"כד", לפיכך יכולים אנו לשער, כי לפנים נבדלו ה"כד" וה"חבית" זו מזו רק בשעור' הגודל, והכלי הגדול ביותר מכונה בלשון נקבה, ובכן משמשת לשון נקבה להגדלה בלשון המקרא, לפיכך נאמר:

וימן ה' דג גדול לבלע את יונה,

ויתפלל יונה ממעי הדגה.

ויאמר ה' לדג, ויקא את יונה אל היבשה.

(יונה ב' א', ב', י"א)

בדג אין בני אדם רגילים להבחין את המין, לפיכך משמשת פה לשון נקבה רק להגדלה. סבת הדבר שלשון נקבה משמשת להגדלה היא, מפני שהקדמונים הביטו על האשה כאלו היא גדולה הרבה מן האיש; לפיכך צינו כל דבר גדול ועבה ביותר בסיום של לשון נקבה, ועל כן נאמר בגמרא:

השוכר את החמור לרכב עליה איש, לא תרכב עליה אשה⁽¹⁾

ואשה – בין גדולה ובין קטנה, אפילו מעוברת אפילו מניקה.

(ב"מ ע"ט).

בוה נמצאה החידה, שלשון נקבה של השמות הכפולים משמשת במקרא ובמקומות הרבה גם בלשון המשנה רק להגדלה, ובשום אופן לא להקטנה. מלבד זאת יתכן עוד שהגדלת לשון נקבה היא תולדת מצב האמהות (מטריארכט) שבימי קדם, בהיות האם השלטת. ומן העת ההיא העתיקה מאד שמשה לשון נקבה להגדלה ולחשיבות.

אמנם בסורסית, בלשון בני אדם אחרי החרבן, על פי השפעת אחת הלשונות של הגוים, היה משמש סיום לשון נקבה רק להקטנה⁽²⁾, למשל:

(א) פתכא – פתכא. הגדולה נקראת פתכא, והקטנה פתכא.

(תשובות הגאונים הוצאת הרכבי סמן ל"ד)

(ב) [משיכלא] פ' ספל גדול שרוחצין בו הכל. משיכלא – ספל

קטן שרוחצין בו הכף לבדה.

(ערוך השלם ערך משיכלא)

לענין נדרים הולכים אחרי לשון בני אדם, ואין שמים לב ללשון

⁽¹⁾ כי האשה כברה מן האיש.

⁽²⁾ הנמוק מדוע שמשה לשון נקבה להקטנה בארתי במאמרי: "ההקטנה והגדלה" בירחון "השפה" שנת תרע"ב עמוד 79.

החכמים, ללשון המקרא והמשנה, וכן נזכרו במשנה כנויי הנזירות של לשון בני אדם: נזיר, נזיק, נזיח, פזיח (נזיר א א). מובן, שכל המלים האלה אינן מלשון עברית, לפיכך משמש סיום לשון נקבה רק להקטנה בלשון בני אדם לענין נדרים, שהולכים בהם אחרי לשון ההמון המדוברת, למשל: „דג” שאני טועם! – אסור בגדולים ומותר בקטנים. „דגה” שאני טועם! – אסור בקטנים ומותר בגדולים.

(נדרים נ"א)

התלמוד מקשה: הלא נאמר: „וימן ה' דג גדול – ויתפלל יונה ממעי הדגה?” והוא מסיק שם, כי לשון מקרא לחוד, ונדרים הלך אחר לשון בני אדם” ובלשון בני אדם שמש השם „דגה” רק להקטנה, ולא להגדלה, כמו שמשמ בזמן המקרא.

אבל גם בטורסית גופא שמש לשון נקבה לפני החרבן רק להגדלה, ולא להקטנה, בודאי על פי השפעת לשון עברית. רוב חסדא אמר: הני תלת מילי אישתני שמייהו מכי חרב בית המקדש: חצוצרה – שופרא; ערבה – צפצפה; פתורא – פתורא (כמה מלכא – מלכתא)

(שבת לו)

על זה נאמר בערוך:

„פתורא בתחלה קורין לקטנה, בזמן הזה קורין כן לגדולה.

(ערוך חצוצרה)

הנה רואים אנו שלפני החרבן, בטרם הושפעו מלשונות הגלות, או מלשונות העמים שכניהם, היו מכנים את השלחן הקטן – „פתורא” (מלכא) ואת השלחן הגדול „פתורא” (מלכתא), ונמצא, כי לפני החרבן, כלומר בלשון התנ"ך, משמשת לשון נקבה לא להקטנה, כי אם להגדלה; אבל באחרית הימים החל באמת סיום לשון נקבה לשמש בלשון בני אדם, להפך, להקטנה, כמו שהתחילו לקרא את ה„חצוצרה” – „שופר” ואת ה„צפצפה” – „ערבה”, הכל, כמובן, על פי השפעת לשון הגוים. וכמו שאין לשים לב ללשון בני אדם הקוראים את ה„חצוצרה” „שופר”, כך אין לשים לב לדרך ההקטנה שלהם, בסיום לשון נקבה, שהושפע בודאי מלשונות הגוים, שהביטו בבזו על האשה, ושמו ביותר את לבם למעוט כחה, בעוד שהישראלי שם לבו ליתרונה ולגודל גופה בהרובה. הדבר הזה, כמובן, יכול לשמש חמר לחקירת נפש „העמים” ונמצא שבלשון המשנה גם כן משמש סיום לשון נקבה להגדלה, למשל:

מביא ענבה אחת בקרון או בספינה ומניחה

בוית ביתו ומספק הימנה כפטוס גדול –

ואין לך ענבה וענבה, שאין בה שלשים גרבי יין.

(כתובות קי"א:)

וזוהי גם דעת ר' יונה אבן ג'נאח, כי הסיום של לשון נקבה מורה על ההגדלה:

„ואפשר שתחדש ההא הזאת טעם זולתי טעם הנקבה, אבל הוא על טעם ההפלגה והנחץ“.

(ספר הרקמה הוצאת האקדמיה חוברת א'. ברלין תרפ"ט. דף צ"ו)

IV

מכל האמור יתבארו לנו עכשיו ענינים הרבה שלא היו מובנים היטב, ונעלם היה הנמוק, מדוע זה באו שמות הרבה גם בסיום לשון נקבה מלבד לשון זכר, למשל, „משען – משענה“; כי השם „משענה“ הוא להגדלה, ודרך המקרא הוא להתחיל בקטן, כמו שכתוב: „קטן וגדול שם הוא“ (איוב ג'), לפיכך ראוי לנו לסבר כי השם „לבנה“ בלשון נקבה נופל במקרא על הסהר המלא באמצע החדש, כמה שנאמר: „יפה כלבנה ברה כחמה“ (שיר"ש). הוא הדבר ב„שמש“; באמצע יום קיץ הוא נקרא יותר בשם „חמה“, על שם שהוא מחמם ביותר, אבל בבקר השכם מצוי ביותר השם „שמש“, והוא מכונה אז בכנוי של לשון זכר: והוא כחתן יצא מחפתו, „השמש יצא על הארץ“ (בראשית י"ט, כ"ג). אמנם בלשון המשנה מצוי ביותר השם „חמה“, שהיה מצוי יותר גם בימות המקרא, עד שהשפיע שנעזב לגמרי השם „שמש“ בלשון המשנה. כך ראוי להבדיל בין „עיר“ מצויה ובין „קריה נשגבה“, כי „קריה“ היא להגדלה ולחשיבות. הפרש כזה יש בין „נפש ונשמה“ – לעומת „נשמת שדי“ בא בלשון נקבה „נפש בהמה“. לאדם יש נשמה, אבל לבהמה יש רק נפש.

מקללת איוב: „תשכן עליו עננה“ נוכל להבין, כי „עננה“ היא דוקא להגדלה, ובשום אופן לא להקטנה. וכן לעמת „קר“ יש „קרה“ להגדלה, כמו שנאמר: „לפני קרתו מי יעמד“. וכן לעמת „חוט“ יש גם „נימה“, שזהו חוט עבה, כמו שנמצא:

ועל כל נימה ונימה כ"ד חוטין (שקלים ה, ה).

אחר הדברים האלה מובן היטב, מדוע משתמשים בהשאלה מלשון נקבה לדברים הגדולים מגוף הדבר שהושאל מהם. למשל: „כסלות תבור“, „אזנות תבור“, „הסככות והשננות“ (שני הסלע), וכך משתמשים למשך זמן ארוך בלשון נקבה: „ימות עולם, שנות דור ודור“; כי הכונה היא בהם למשך זמן הארוך יותר מכ"ד שעות („ימות עולם“) ולמשך זמן הארוך יותר משס"ה יום (שנות דור ודור). מקומות הרבה במקרא מתבארים על פי הכלל

הזה, שלשון נקבה בדברים שאין בהם רוח חיים היא לצרך ההגדלה, למשל:
וכל קרני רשעים אגדע, תרוממנה קרנות צדיק¹.

(תהלים ע"ה)

V

אחרי הגלות הנמוק הקדמון של התחלקות כל השמות ללשון זכר וללשון נקבה, ראוי עכשיו לבטל לגמרי את ההתחלקות הזו, שאיננה מתאמת לשמות הדברים שאין בהם רוח חיים, ותחת התחלקות זו ראוי להנהיג בדקדוק התחלקות אחרת, המתאימה לכל מיני השמות, ואיננה משונה כלל, ולהפך, מתאימה לגמרי לדקדוק – שבמדע², המלמדנו, כי בקדמות הלשון לא הבחינו הדוברים בין לשון זכר ולשון נקבה, כי אם בין הדברים הנכבדים ובין הדברים הנקלים, כלומר בין לשון הפשטות ובין לשון ההגדלה. ובכן נוכל עכשיו לכַּל את הכלל הזה:

(א) בשמות ובפעלים יש שני מיני לשון:

(1) לשון הפשטות,

(2) לשון ההגדלה.

(ב) למין ההגדלה שיכים שמות הנקבות של בעלי חיים, אפילו אם אין להם סיום מיוחד בְּשֵׁם לצרך ההגדלה; מפני שנקבות בעלי החיים עבות הן בשעת הריון מן הזכרים.

(ג) למין ההגדלה שיכים אותם השמות שיש להם סיום מיוחד להגדלה.

(ד) הסיומים של לשון הגדלה הם: קמץ שבנגינה או חולם שבסוף המלה, למשל חֶקֶה, דִּי, רבִּי.

(ה) בלשון המשנה בלשון נקבה הם אלה השמות שיש בהם יוד אחרי צִיָּה, למשל: אמבטי, אנטיקי, סנהדרי, אוֹנִי דיוֹטִי (ירושלמי שבת ד, ג) ועוד; מפני שכל השמות האלה לקוחים מלועזית, ובשפה שנלקחה מהם היה מורה הסיום הזה על לשון נקבה.

(ו) מקצת שמות הם בלשון הגדלה, אע"פ שאין להם סיום

¹ "ירום קרננו" – יעשה דָּרם משפּל; "תרוממנה" – תשאננה רמות, תהיינה רמות כמו קודם, רומם – הניח להיות "דָּרם", "כמו מכשפה לא תחיה" – תניח לה לחיות; השכנתי – הבאת במשכן; "וְשִׁכַּנְתִּי אֹתְכֶם בַּמָּקוֹם הַזֶּה" – אעזר לכם לשכן במקום זה.

² אומרים "תורה שבכתב", ולא "התורה הכתבית", לפיכך אין לאמר: "הדקדוק המדעי"; כי "מדעי" הוא שם האיש בעל המדע.

מיוחד לזה; מפני שלפנים היה לדברים האלה שם שני בסיום לשון הגדלה, שהיה מצוי ביותר, למשל: כד (מלאה) – חבית; ארץ – אדמה, יבשה¹ ויש כאלה, שהשם השני נעזב לנמרי בתקופה האחרונה, ובכל זאת על פי האינרציה של שגרת הלשון הוסיפו לכנות גם את השם בכנוי ההגדלה, למשל: יד, עין, שן; כי העינים הרואות היטב היו נקראות לפנים „רואות“, והשנים „טוחנות“, כמה שנאמר: „וחשכו הרואות בארבות“, „ובטלו הטוחנות“

(קהלת י"ב, ג)

אבל גם בשמות האלה נהיו שנויים באחרית הימים וממקצתם פסקה כבר האינרציה או שגרת הלשון הקודמת במשך הזמן, והתחילו, למשל, לאמר גם: „כוס ראשון“. וכן בשעה שפסק התפקיד של האברים הכפולים, ופקעה מהם חשיבותם לקיום הגוף, כשנחלשו או שנבדלו לגמרי מן הגוף, הם מכונים לא בלשון ההגדלה, למשל: „שוק התרומה אשר הונף ואשר הורם“ (שמות נ"ד, כ"ז); והעצמות יחרו (יחזקאל כ"ד); „וידי משה כבדים“ (שמות י"ז, י"ב); עיניך יראו זרות; רגליהם לרע ירוצו; שפתי כסיל יבואו בריב.

(משלי א, ט"ז; י"ח, י; כ"ג, ל"ג)

ה ע ר ה.

משמע „גבעה“ אינו הר קטן ושפל, כי אם, להפך, כמו שכתוב: „ינפף ידו הר בת ציון, גבעת ירושלם“ (ישעיהו י, ל"ב) – ירושלם שוכנת על הר שגבהו הוא 777 מטר. ונחמד מאד הוא, שהתרגום העתיק שבעברי־טייטש על התנ"ך מתרגם תמיד את השם „גבעות“ – „הרים גבוהים“, ולא תלוליות (Холмы) או „רמות“, כמו שרגילים לפרש. כנראה, היו נקראים גבנוני ההר למעלה בשם „גבעות“; לפיכך אין לקרא את הרמה הנמצאת בבקעה בשם „גבעה“. הגבעה נמצאת אך על ראש ההר. בזה אנו מקבלים מונח חדש בכתיבת הארץ.

(1) הסיומים של לשון ההגדלה משמשים:

(1) לגזר את שם הנקבה משם הזכר.

(2) בשמות הדברים שאינם חיים מורה סיום לשון ההגדלה על המין הגדול ביותר, למשל: ענב – ענבה; חוט – נימה; כד – חבית.

ה ע ר ה.

לאותם בעלי החיים, שבנין גוף הזכר איננו שונה הרבה מבנין גוף הנקבה, ומרחוק קשה להכיר את מינם יש שם אחד לשני המינים, ואע"פ שכבר יש השם „אתון“ במקרא, והשם „חמורה“ בלשון המשנה,

¹ (ככתוב: ויקרא אלהים ליבשה ארץ (ברא' א, י'))

בכל זאת אומרים בלשון המשנה: „הלכה חמורך טרפון“, ולפיכך משמש לפעמים שם הנקבה לא לציין המין של הנקבה, כי אם להגדלה, למשל: „וימן ה' דג גדול – ויתפלל יונה ממעי הדגה“; כי בדגים אינם רגילים בני אדם לדיק במינם.

(1) למין הפשטות שייכים שאר השמות שאינם שייכים למין ההגדלה.

(2) בפעלים מורה סמן ההגדלה של חזוק הפעולה, למשל:

כה אמר המלך מהרה יִדָּה!

(מִלְכִּים ב' א, י"א)

ויספתי לִי־סָרָה שבע על חטאותיכם.

(ויקרא כ"ו, י"ח)

וּאֶמְרָטָה משער ראשי וזקני וְאֶשְׁבָּה

(ישיבת פתאם, כדרך הזועף והמתיאש)

(עזרא ט, ג).

סמן ההגדלה מורה גם על הגדלת האיכות ולא רק על הגדלת הכמות.

(ח) למין הפשטות שייכים שאר השמות שאינם שייכים למין ההגדלה.